

MICROEXPOSICIÓ

“Les falles a la col·lecció de la Biblioteca Històrica”

1

Títol i contingut de la <i>microexposició</i>	2
Dates	2
Origen de la festa	2
Primeres dades en la premsa escrita.....	3
Primer llibret de falla.....	4
Primer cartell de falles.....	5
Els ninots indultats.....	6
La Junta Central Fallera	7
Les primeres ofrenes de flors	7
Les falles en xifres	8

Títol i contingut de la *microexposició*

El títol de la *microexposició* és: Les falles a la col·lecció de la Biblioteca Històrica.

Es tracta d'un recorregut cronològic per la festa de les falles destacant alguns dels moments més significatius en la evolució de la festa fins a l'any 1949, any en el que es va publicar l'obra *Las fallas* de Francesc Almela i Vives. L'obra d'Almela i Vives, que també està inclosa en l'exposició, és la que s'ha seguit a l'hora de triar i distribuir les peces que conformen la *microexposició*.

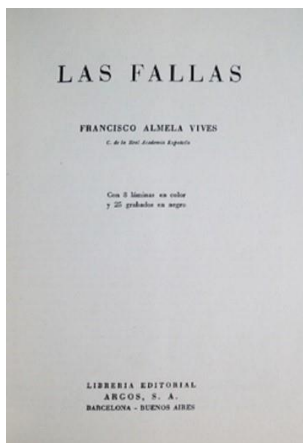
2

Dates

Des de l'1 fins al 31 de març de 2020.

Origen de la festa

Document 1: Almela i Vives, Francesc. *Las fallas*. (1949) Fotografías de Luis Vidal. Barcelona: Argos. (Signatura: BH D-022/094)

En la seua obra, *Las fallas* (1949) amb fotografies de Luis Vidal, Francesc Almela i Vives fa un recorregut cronològic per la història de les falles, des de l'origen de la paraula *falla* apareguda per primera vegada en la *Crònica* del rei Jaume el Conqueridor i, després, en la novel·la *Tirant lo Blanc* de Joanot Martorell, fins a mitjans del segle XX, moment en que la festa ja s'ha convertit en la festa principal de la ciutat de València. En aquestes ambdues obres, la paraula *falla* està relacionada amb el foc.

En el s. XVI, hi hagué diverses celebracions al fil de diferents fets històrics en les que les *falles* varen ser les protagonistes: en l'any 1522, quan Carles V va regressar a Espanya; en 1538, per a celebrar el tercer centenari de la presa de la ciutat de València als musulmans; en 1564, quan Felip II va visitar

la ciutat de València. En aquestes celebracions, les *falles* varen ser fogueres fetes a partir de fusta i quitrà.

L'origen de la festa es pagà i, a la ciutat de València, esta tradició mil·lenària va derivar a la *cremà* dels trastos vells al final de l'hivern. A poc a poc, la festa va anar tenint diverses modificacions. Es va iniciar amb els cadafals (com el que es veu a la imatge exposada) que eren molt populars i que es feien des de mitjans del s. XVIII a les places i carrers dels barris històrics de la ciutat de València. En 1751, va haver molta animació amb motiu de les falles instal·lades aquell any, algunes d'elles amb ninots i amb versos de Carlos Ros.

Primeres dades en la premsa escrita

Document 2-3: *Pensat i fet.* (1912 i 1926). Valencia : [s.n.]. (Donació: Antonio Ariño Villarroya)

Les primeres dades fiables sobre la celebració de les falles es localitzen al s. XVIII. El 1751, Carlos Ros va parlar sobre l'existència de sis o set falles a la ciutat de València on hi havia figures.

En 1849, apareix la primera crònica periodística sobre les falles al diari *El Cid*. El diari *El cid* va ser el diari que va introduir a València la informació local. El 19 de març de 1849, va publicar una notícia sobre el gran èxit que havien tingut les falles d'eixe any, fent relació dels carrers i places en els que es varen plantar les falles. Deia així: "Aunque todos los años aparecen novedades más o menos chocantes, más o menos exóticas, más o menos epigramáticas, el presente ha sido un desbordamiento, un furor de *falles*." La notícia va citar les falles de: *Plaza de Calatrava, Plaza de Santa Cruz, Plaza del Almudín, Calle de San Narciso, Calle de las Avellanas, Plaza del Carmen i Plaza de San Esteban.*

A poc a poc, va anar desenvolupant-se la premsa dedicada exclusivament a la informació i comentaris sobre les falles, com és el cas de la revista *Pensat i fet*, una revista fallera que va començar a editar-se l'any 1912. En 1923, va tindre una tirada de 20.000 exemplars. El valor cultural d'aquesta revista està en la combinació que fa de la cultura, l'humor, la sàtira i les falles. En ella han escrit autors de la rellevància de Joan Fuster, Carles Salvador o Vicent Casp.

Primer llibret de falla

Document 4-6:

- ***Historia de la falla de Sen Chusep de la plaseta del Almodí : en l'añ 1855.* - València : Imprenta de D. Fermín Gonzalo Morón, [1855] (Signatura: BH LF 3/085)**
- **Codoñer, Tomás. (1904) *Falla dels quatre cantons del carres de Santa Teresa, Péu de la Creu, Carnisera y D. Juan de Villarrasa.* València : Imprenta de Pau, Torrijos y Compañía. (Signatura: BH LF 2/080)**
- ***Llibret de la falla de la palsa del Abre.* (1929). València : Imprenta Ramón Soto. (Donació: Concha Rams Llavata)**

Era pràctica habitual col·locar cartells amb versos per a fer més entenedor al públic l'argument i el missatge que expressaven les falles. A causa de la

censura burgesa des de mitjans del s. XIX, les minutes sobre els temes satírics que s'anaven a representar passaven per una censura feta per les autoritats competents. En el *Diario Mercantil*, en el seu número del 19 de març de 1851 deia: "Las hoguera (*falles*) con que se celebra la víspera de San José, han tenido que sufrir este año la previa censura de la autoridad, a causa, sin duda, de las escandalosas escenas que puede decirse eran el polo opuesto de la moral en acción."

El 1855, va aparèixer el primer llibret de falla de la mà de Josep Bernat i Baldoví: "Historia de la falla de Sen Chusep de la plaseta del Almodí : en l'añ 1855". Es tractava d'un fullet en format octau, amb 16 pàgines, que contenia la història de la falla. **És el llibret més antic que es conserva a la BH.**

Josep Bernat i Baldoví (1809-1864) fou un dels iniciadors del teatre valencià modern i del periodisme valencià, i "creador" de la literatura fallera. Les falles varen ser un altaveu per a difondre les seues idees i incidir en l'opinió dels ciutadans.

Molts autors de llibrets de falla són desconeguts, en la major part de casos per l'anonimat amb que es publicaven els textos, una característica de la literatura fallera. Alguns autors varen ser: Tomás Codoñer, Frederic Llorer, Critòfol Monzón, A. Tetuá o Vicent Peris Guinart.

Els tres llibrets inclosos són:

- El primer llibret imprès en 1855 de Josep Bernat i Baldoví.
- Ell llibret de 1904 de Tomás Codoñer de la "Falla dels quatre cantons dels carrers de Santa Teresa, Péu de la Creu, Carnisers y D. Juan de Villarrasa".
- El llibret de l'any 1929 de la "Falla de la plasa del Abre", que és anònim, una de les característiques de la literatura de les falles.

Primer cartell de falles

Document 7: Contreras Juesas, Rafael. (1998). *Los carteles de Fallas de Valencia*. València : Ajuntament de València. (Signatura: BH P-06/229)

L'any 1929, amb més de 100 falles plantades, la Sociedad Valenciana de Fomento del Turismo va sol·licitar que les falles s'anunciaren en tota Espanya i en l'estranger mitjançant cartells murals, tal i com es feia en la celebració de la Fira de Juliol. D'aquesta manera, en 1929 el cartell dissenyat per José Segrelles es va convertir

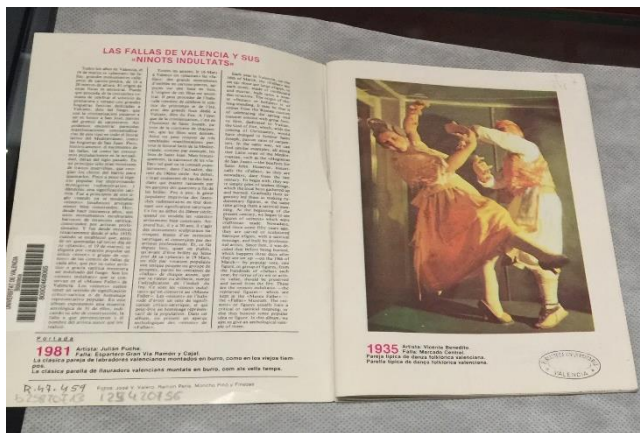
en el primer cartell de falles. En ell, un grapat de figures fantasmagòriques sorgeixen de les flames d'un foc en el centre de la imatge, amb la ciutat de València il·luminada en plena nit.

Més endavant, l'Ajuntament va començar a convocar els concursos de cartells de falles. Aquesta obra de José Contreras Juegas conté el guanyadors dels concursos des de 1929 fins a l'any 1999.

L'any 1929 també destaca per haver sigut l'any en que la Sociedad Valenciana de Fomento del Turismo es va dirigir al compositor José Serrano per a demanar-li que compongués un pasdoble que donés expressió a l'alegria de la gent durant la celebració de les falles. I aleshores va compondre el pasdoble *El fallero* que es va estrenar el mateix any 1929.

Els ninots indultats

Document 8: Museu Faller (València). (1982). *Ninots indultats* : *Album de Fotos. Valencia: Bayarri. (Signatura: BH F-0676/07)*

En 1934, es va indultar el primer ninot, una parella formada per àvia i néta "de talante pueblerino", segons Almela i Vives, que va ser obra de l'escultor Vicente Benedito per a la falla de la plaça del Mercat. Va obtindre 23.000 dels 30.000 vots emesos.

L'impulsor del projecte *L'indult del foc* d'un ninot va ser principalment don Regino Mas, artista faller i membre de la Associació d'Artistes Fallers. La seua proposta va ser realitzada l'any 1933/1934 i va ser acceptada un any després. Al fil d'aquesta iniciativa, es va celebrar la primera Exposició del Ninot i la salvació de la Cremà en l'any 1934, entre els dies 13 i 14 de març i va ser ubicada en els soterrani del Mercat Central. Al llarg de la seua història, l'exposició ha tingut diferents ubicacions: el Mercat Central (1934-1936),

Llotja de la Seda (1940-1996), el Mercat Central (1997-2000), el Mercat de Russafa (2001-2003), Nuevo Centro (2004-2015), i des de el 2016 en el Museu de Ciències Príncep Felip. Un any després, en 1935, es va crear la Cavalcada del Ninot.

La Junta Central Fallera

Document 9: Junta central fallera: memòria: exercicio 1942-43. (1943). Valencia : Junta Central Fallera. (Signatura: BH HP-17/C(3))

7

Durant el segle XIX i fins a la Guerra Civil espanyola, els cadafals van adquirir un caràcter anticlerical i sovint molt crític amb el govern local o nacional. De fet, les falles no es van plantar en diverses ocasions, com en 1886 i 1896, i cap al 1920 ja havien desaparegut les falles de trastos vells.

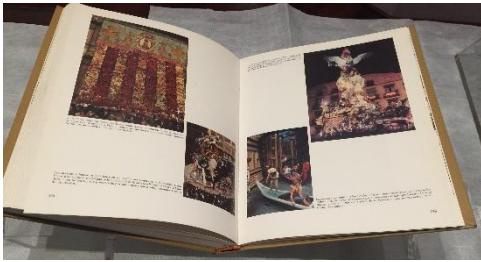
En aquesta època entrà en actiu Regino Mas, primer artista faller a passar a la història, i considerat el pare del monument faller modern.

La Sociedad Valenciana de Fomento del Turismo veient l'importància que anaven adquirint les falles va proposar la creació de la Junta Central Fallera en l'any 1930. En l'any 1939, des de l'Ajuntament es va crear la Junta Central Fallera com a desenvolupament del Comité Central Fallero, instituït en 1928.

La Junta va introduir iniciatives com l'Ofrena, la Nit del Foc, la Crida, l'elecció de les falleres majors, o la creació de la Secció Especial, entre altres, funcionant com una entitat "clave en la evolución y consolidación de las Fallas".

Les primeres ofrenes de flors

Document 10: Historia gráfica de las fallas. (1983). Fotografías Desfilis... [et al.] ; textos Vicente Vidal Corella. Valencia: Caja de Ahorros de Valencia. (Signatura: BH P-05/032)

Durant la dictadura franquista, s'instauraren algunes activitats religioses en principi alienes i quasi contradictòries amb la festa de les falles d'origen pagà, com l'ofrena de flors a la Mare de Déu dels Desemparats, que hui en dia és part consubstancial de la festa.

L'ofrena de flors a la Mare de Déu dels Desamparats naix oficialment l'any 1945. Tantmateix, aquest acte té el seu origen després de la Guerra Civil espanyola en els primers anys de la postguerra. En un principi, l'ofrena de flors es feia únicament durant el dia 18, però degut al gran número de comissions falleres es va ampliar a dos dies.

En la reproducció exposada, es veu el tapis de flors de l'any 1966 amb la senyera valenciana.

Les falles en xifres

Documents 11-12:

- ***Historia Las Fallas en cifras. (1967). Valencia: Junta Central Fallera. (Signatura: BH F-0417/21)***
- ***Estas son las cifras de las Fallas. (1974). Valencia: Deleg. Prop. e Información de la Junta Central Fallera. (Signatura: BH F-0417/22)***

L'any 1965, les falles varen ser declarades "Festes d'Interés Turístic internacional", i en 1967 passen a plantar-se durant 4 dies. En la segona meitat del s. XX, les falles es varen convertir en un reclam cultural i turístic per a la ciutat de València.

Aquests dos fullets mostren com va anar creixent la festa de les falles:

- 1967: 179 falles; 100 falles infantils; 36 pirotècnics; 8 tones de flors per a l'ofrena
- 1974: 252 falles; 242 falles infantils; 56 pirotècnics; 18 tones de flors per a l'ofrena

En l'any 2016, les falles varen ser reconegudes com a Patrimoni Immaterial de la Humanitat per la UNESCO.